

Lietuvos paleoastronomų draugija 1993 m. surengia ekspediciją, kurios tikslas – patyrinėti paslaptinių Jonionių akmenų grupę Nemuno kairiajame krante, netoli Merkinės tilto. Spėjama, jog šie akmenys sudaro Mėnulio kalendorių, kurio centrinė dalis – astronominis „Saulės laikrodis“ – išliko iki mūsų dienų. Ši paleoastronominė stebyklą galėjo būti gamtmeldiškos Lietuvos žynių šventyklos dalis, susijusi su mūsų protėvių gamtos ciklų stebėjimų patirtimi. Juo labiau, kad šie akmenys stūkso prie upės, žemutinėje Nemuno terasoje. Šiose vietose pirmieji gyventojai įsikūrė IX t.-metyje pr. Kristų ir gyveno iki ankstyvojo ir senojo geležies amžiaus laikų.

Paleoastronominėse stebyklose paprastai fiksuojama Saulės laida ar tekėjimas žiemos bei vasaros saulėgrįžų (Kalėdų ir Rasos švenčių rytais), rudens ir pavasario lygiadienių metu, taip pat Mėnulio kraštutiniai azimutai. Tas kryptis gali parodyti įkasti į žemę mediniai stulpeliai, kalvos viršūnė ar tarpukalnis, netgi specialiai tam pasodintas ar išsaugotas medis. Kai kurios šventyklos ir bažnyčios buvo statomos taip, kad lygiadienio saulės spindulys per lango stiklą ar kiaurymę sienoje kristų į specialiai pažymėtą vietą, skelbiant metų kaitą, svarbios religinės šventės pradžią, genties sueigą ar metą, kai reikia pradėti ruošti karą žygiui. Gentys, suvokusios Saulės ir Mėnulio, žvaigždynų kelionių paslaptis bei dėsningumus, žmonių gyvenimo priklausomybę nuo jų padėties dangaus skliaute, galėjo susidaryti kalendorių. Turint galvoje

orų nepastovumą, tokio kalendoriaus sukūrimas nepaprastai svarbu mūsų vidutinės geografinės platumos juostos gyventojams.

Etnologas Libertas Klimka Parko laikraštyje „Šalčinis“ 1994 m. pateikia Jonionių akmenų schemą, teigdamas, kad sistemą sudaro dvi akmenų grupės: didysis ratas ir mažasis. Didžiajame rate, astronominiam Saulės laikrodyje akmenys seka metinę saulės kelionę dangaus skliautu, o mažajame turėjo atsispindėti Mėnulio kraštutiniai azimutai

1998 m. Parko darbuotojas Algimantas Černiauskas suranda tris iki tol tyrinėtojų nepastebėtus akmenis, kurie papildė L. Klimkos pateiktą schemą, išryškindami geriausiai išlikusią jos dalį – astronominį „Saulės laikrodį“.

Akmenų sistema patraukė daugelio tyrinėtojų dėmesį ir 2001 m. Jonionių akmenys įrašomi į vietinės reikšmės nekilnojamojo kultūros vertybių registrą. Miškų ir saugomų teritorijų departamentas prie Aplinkos ministerijos Dzūkijos nacionalinio parko direktijos teikimu 8 ha plotą prie Jonionių akmenų priskiria prie valstybinės reikšmės miškų.

Nuo 2001 metų Merkinės jaunimo etnokultūros klubas „Kukumbalis“ prie Jonionių akmenų švenčia Rasas.

Jonionių akmenys

Dzūkijos nacionalinis parkas lankytojus žavi savo gamtos grožybėmis, etnokultūrinėmis vertybėmis ir tradiciniais amatais. Ypatingą vietą šioje įdomybių virtinėje užima akmenys. Keliaujantys po Liškiaivos apylinkes, netoli Nemuno ir Krūčiaus santakos, nesunkiai suras akmenį „Jaučio pėda“, menantį gamtmeldiškos Lietuvos laikus. Žmonės, besidomintys paslaptiniais, legendomis ir padavimais apipintais akmenimis, Liškiaivos apylinkėse gali surasti ir Raganos, ir Viedzmos akmenis. Netoli Puvočių, prie pat Merkio ir Grūdų santakos, vandenyje pūpsos didžiulis, tarsi kirviu perskeltas Perkūno akmuo. Kairiajame Ūlos krante, netoli santakos su Merkiu, stūkso bene didžiausias Parko riedulys – Petruko akmuo, tačiau šį kartą kviečiame į kelionę prie paslaptinių Jonionių akmenų.

Viedzmos akmuo

Akmuo Jaučio pėda

Perkūno akmuo

Kelionė prie paslaptųjų Jonionių akmenų prasideda Dzūkijos nacionalinio parko Merkinės lankytojų centre. Kelionėje prie Jonionių akmenų siūlome aplankyti Merkinės Kryžių kalnelį, Švč. Mergelės Marijos dangun ėmimo bažnyčią.

Piliaikalnio gatve nusileidę į Merkio ir Nemuno slėnį, užkopkite ant Merkinės piliaikalnio. Čia stovėjusi medinė pilis buvo viena reikšmingiausių Didžiojoje Lietuvos kunigaikštystėje ir Rytų Europoje. Kronikose pilis minima nuo 1359 m.

Vladislovas Vaza 1633 m. Merkinės miesto privilegijų rašte miestelėnus atleido nuo tilto per Merkį mokesčio. Paskubėkime ir mes vienu ilgiausiu Lietuvos tiltu (jo ilgis 210 metrų) anapus Nemuno. Perėję tiltu pasukite į kairę ir pasigrožėkite Merkinės piliaikalniu. Nuo XV a. iki XX a. antros pusės Nemunu buvo plukdomi Lietuvos miškų sieliai. Sielio ilgis buvo apie 100 m, o plotis – 10 m. XVII – XVIII amžiuje per metus buvo plukdoma apie 6000 sielių.

Eidami palei upę, kitame krante, už Pastraujos salos pradžios, ant Baltojo kalno pamatysite išpūdingus karvių varyklų takus, kuriais karvės šimtmečiais buvo genamos į Straujos upelio žemupio pievas. Salos iškišulyje Parko darbuotojas E. Peikštenis 1994 m. aptiko laivo liekanas, kurias 2001 m. iškėlė tarptautinė povandeninės archeologijos ekspedicija. Paaikškėjo, kad tai upių laivas vytinė. Tai buvo dideli, plokščiu dugnu 45-55 m ilgio, 6 m pločio apačioje, iki 8,5 m viršuje, 1 m grimzlės, 140-240 tonų talpos laivai. Tokie laivai buvo statomi nuo XVI a., tarnaudavo apie 16 metų. Rasto laivo liekanos saugomos Kernavės muziejuje.

Jonionių akmenys

Už Pastraujos salos dešiniame Nemuno krante, tarp Baltojo ir Bonos kalno, atsiveria Straujos upelio žiotys. Ant Merkinės upių krantų gausu paleolito, mezolito ir ypač akmens ir žalvario amžių gyvenviečių pėdsakų. Dabar ant Bonos kalno rikiuojasi Maksimonių kaimo trobesiai. Tai senas žvejų ir sielininkų kaimas.

Čia pat Siuvėjo rėva, tačiau ji matoma tik nusekus Nemunui. Kairėje aikštelės pusėje, miško proskynoje, pamatysite keistą akmenų grupę, kurios centre stūkso juodas granito gneiso akmuo. Akmenys sudomina ne tik savo dydžiu ir paslaptą jėga, žadinančia norą prieiti arčiau prie jų, bet ir savo išsidėstymu.

Ypatingą vietą pasaulio kultūroje užima akmuo ir jo panaudojimo galimybės: Stounheindžas Anglijoje, Karnako megalitų alėjos Prancūzijoje, piramidės Egipte. Taip ir apsilankymas prie Jonionių akmenų sukelia įspūdį, kad tai ne atsitiktinė akmenų sanaupta, atritinta ledyno iš Skandinavijos, o žmogaus rankų kūrinys. Galbūt tai mūsų protėvių gamtos ciklų stebėjimo patirtis užrašyta akmenimis. Paskutinių Europoje gamtatiškių tautos žyniai patvarkė Skandinavijos ledynų palikimą ir sudėliojo Mėnulio kalendorių, kurio centrinė dalis – „Saulės laikrodis“. Akmenų sistemos vektoriai nurodo saulės tekėjimo vietą horizonte lygiadienių (VI. 22, XII. 22) ir saulėgrįžu metu (VI. 22, III. 21)

